

วารสารอิเล็กทรอนิกส์
ทางการศึกษา

OJED, Vol.10, No.1, 2015, pp.212-226

OJED

An Online Journal
of Education

<http://www.edu.chula.ac.th/ojed>

การวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

AN ANALYSIS OF INSTRUCTIONAL LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS OF
PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOLS IN GENERAL EDUCATION DIVISION

พระมหาพิทยา จันทร์วงศ์

Phitthaya Chanwong *

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทรัตน์ เจริญกุล **

Asst. Prof. Dr. Nantarat Charoenkul. Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2) ศึกษาระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากร และ 3) เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากร ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ วิเคราะห์เนื้อหา ศึกษาระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม ผู้ให้ข้อมูล คือผู้บริหารโรงเรียน 164 คน และครูผู้สอน 305 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงวิชาการ จากความเห็นชอบของผู้ทรงคุณวุฒิ มี 3 องค์ประกอบ 15 พฤติกรรม ดังนี้ 1) การกำหนดพันธกิจของโรงเรียน มี 2 พฤติกรรม 2) การจัดการด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน มี 5 พฤติกรรม และ 3) คุณลักษณะความเป็นผู้นำทางวิชาการและการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน มี 8 พฤติกรรม (2) ผลการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ทุกองค์ประกอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (3) ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบฯ โดยรวม มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ องค์ประกอบที่ 1 โดยรวม มีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน แต่องค์ประกอบที่ 2 และ 3 โดยรวม มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: phitthaya1987@hotmail.com

** อาจารย์ประจำวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

Abstract

The objectives of this study aimed to 1) analyze instructional leadership factors of administrators of Phrapariyattidhamma schools in General Education Division, 2) study the level of actual performance regarding the factors, and 3) compare the level of actual performance regarding the factors. Interviewing with 20 experts was conducted to analyze and identify the factors, and data were analyzed by frequency, percentage, and content analysis. Questionnaires were used to collect the quantitative data in order to study the level of actual performance regarding the factors. The data were given by 2 groups of sample population comprising; 164 administrators and 305 teachers from 164 schools, and were analyzed by $\bar{X}$ and S.D. And t-test was used to compare of actual performance regarding the factors.

The research results were as follows: (1) Instructional leadership factors consisted of 3 factors, 15 behaviors: 1) to define the school mission, 2 behaviors; 2) to manage the curriculum and the instructional program, 5 behaviors; and 3) the characteristics of instructional leadership and to promote school climate, 8 behaviors. (2) In general, the level of performance regarding factors, was at a high level. (3) When comparing the level of actual performance regarding factors, it turned out that the general mean difference fell at a significance level of .05. While considering each factors, the first factor, did not have any mean difference, but the second and third factors had mean difference at a significance level of .05.

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ/โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

KEYWORDS: INSTRUCTIONAL LEADERSHIP/ PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOLS IN GENERAL EDUCATION DIVISION

บทนำ

สถาบันศาสนา เป็นหนึ่งในสถาบันหลักของไทยที่มีความสำคัญยิ่ง ที่จะช่วยนำพาสังคมและวิถีชีวิตประชาชนไทยให้เกิดความสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักศาสนา การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยพัฒนาพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญงอกงาม โดยพระสงฆ์สามารถก้าวทันสถานการณ์โลกและกระแสเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สอดคล้องแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ที่จะเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสันติสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2554) และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 มุ่งหมายจะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) และทั้งนี้รัฐเร่งที่จะปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบและพัฒนาระบบการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) ดังนั้น จึงเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องส่งเสริมและเกื้อกูลการศึกษาแก่นโยบายรัฐแต่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ และเป็นสื่อให้นำพระพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสมั่นในคุณค่าแห่งพุทธธรรม (พระราชวรมุนี, 2529) ทั้งนี้ต้องผลิตผู้เรียนให้เป็นมนุษย์

สมบูรณ์ โดยทำให้คนรู้หนังสือ รู้อาชีพ และมีจิตวิญญาณประกอบด้วยคุณธรรมหรือศีลธรรม จึงจะทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ (พระธรรมโกศาจารย์, 2553)

สภาพการณ์ด้านการศึกษารองเรียน มีประเด็นที่เป็นปัญหา ได้แก่ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา จากผลการประกันคุณภาพการศึกษา (พ.ศ.2549-2552) พบว่าด้านที่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ระบบการคิด ความรู้ และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรของผู้เรียน และประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครู (กองพุทธศาสนศึกษา, 2552) ผลการทดสอบการทดสอบวิชาการพระพุทธศาสนาระดับชาติ (B-NET) มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่ามาตรฐาน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2555-2556) และด้านศาสนศึกษา พบว่าแผนกธรรม ผ่านร้อยละ 66.50 (สนามหลวงแผนกธรรม, 2557) แผนกบาลี ผ่านร้อยละ 16.88 (สนามหลวงแผนกบาลี, 2555) โดยวิเคราะห์ได้ว่าคุณภาพด้านวิชาการเฉพาะทาง (อัตลักษณ์) ของผู้เรียน คือมีความรู้ในพุทธธรรมไม่เพียงพอ อันเกิดปัญหาต่อเนื่องคือผู้เรียนไม่สามารถประยุกต์ใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้ตามหลักสูตรในการปฏิบัติตนหรือสั่งสอนผู้อื่นได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2555) เพราะสิ่งที่จะวัดความสำเร็จของผู้บริหารโรงเรียนได้ดีที่สุด คือคุณภาพผู้เรียนและครู แต่จะเห็นได้ว่า (1) ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอ (2) การศึกษาอบรมจากครูไม่เข้มข้น และยังพบว่ามีผู้บริหารโรงเรียนบางส่วนไม่ได้สำเร็จการศึกษาด้านบริหารการศึกษามาโดยตรง ยังไม่ได้รับการพัฒนาความสามารถทางวิชาการ และเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารโดยไม่ได้ผ่านการทดสอบ (พระมหาธราบุญ จิรชีโว, 2556) จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน

สรุปปัญหาจากสภาพการณ์ข้างต้น ที่นำไปสู่การศึกษาการวิจัยครั้งนี้ คือปัญหาการจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ **1) คุณภาพการจัดการศึกษา** โดยผู้บริหารโรงเรียนยังต้องเพิ่มความตระหนักและเชื่อมโยงการศึกษากับการพัฒนาคนของประเทศไทยให้สอดคล้องกัน โดยสร้างระบบตัวชี้วัด การจัดลำดับ การจัดหลักสูตรตามจุดแกร่ง (อัตลักษณ์) ให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะ คือความรู้ ทักษะและการใช้ชีวิต หาโอกาสในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพครู (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2557) **2) การบริหารวิชาการ** โดยผู้บริหารโรงเรียนยังต้องเพิ่มการจัดหลักสูตร เนื้อหาสาระการจัดเรียนการสอน การวัดประเมินผลตามหลักวิชาการและหลักพุทธศาสตร์ ที่เน้นผู้เรียนให้เข้าใจและเห็นความสำคัญในหลักพุทธธรรม (พระคึกฤทธิ์ โสตถิผโล, 2555) และส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ (Hallinger & Murphy, 1985)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษา **“การวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”** เพราะผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนเห็นแนวทางที่จะใช้ส่งเสริมการบริหารการศึกษาทางด้านวิชาการของโรงเรียนและพัฒนาองค์ประกอบและพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของตนเอง เพื่อขับเคลื่อนคุณภาพทางวิชาการผ่านกระบวนการจัดการและการปฏิบัติการบริหารจัดการเชิงรุก เพื่อให้เกิดคุณภาพทางการศึกษาและการบริหารวิชาการที่จะส่งเสริมผู้เรียนและครูผู้สอนให้เจริญงอกงามทางวิชาการตามหลักพุทธศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาและประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีของ Hallinger and Murphy (1985) กล่าวถึงภาวะผู้นำทางวิชาการ และศึกษาหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับหลวง (กรมการศาสนา, 2514) พระไตรปิฎกฉบับมหามกุฏฯ (คณะสงฆ์คณะธรรมยุต, 2546) พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาฯ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ชุมทรัพย์จาก

พระโษษฐ์ (พุทธทาส อินทปญโญ และกองตำราคณะธรรมทาน, 2554) และพุทธวจน (พระคัมภีร์ โสติโก, 2555) กล่าวถึงเหตุให้การศึกษาพระศาสนาเจริญ มาใช้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 15 พฤติกรรม ดังนี้ 1) การกำหนดพันธกิจของโรงเรียน มี 2 พฤติกรรม ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน และ การสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน 2) การจัดการด้านการเรียนการสอน มี 5 พฤติกรรม ได้แก่ การนิเทศและการประเมินการสอนของครู การประสานงานด้านหลักสูตร การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน การจัดให้เล่าเรียนสูตรอันถ้อยกันมาถูก และการเอาใจใส่และบอกสอนเนื้อความแห่งสูตร และ 3) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน มี 8 พฤติกรรม ได้แก่ การบริหารเวลาที่ใช้ในการสอน การดูแลเอาใจครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด การจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ การพัฒนาและการเสริมสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ การจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ การเป็นคนว่าง่าย และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
2. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากร
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 405 คน และบุคลากร จำนวน 4,513 คน จากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวนทั้งหมด 405 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 201 คน และบุคลากร จำนวน 368 คน รวมทั้งสิ้น 569 คน จากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 201 แห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ เพื่อสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิถึงความเหมาะสมและสอดคล้องเกี่ยวกับองค์ประกอบและพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ผู้วิจัยได้กำหนดในวิจัย โดยนำแบบสอบถามที่ร่างไว้ ขอคำแนะนำปรึกษากับที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2. แบบสอบถาม เรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยนำแบบสอบถามที่ร่างไว้ ขอคำแนะนำปรึกษากับที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 คน ที่เป็นนักวิชาการมีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารงานวิชาการทางการศึกษาและเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการศึกษา พิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของข้อคำถามแบบสอบถามวิจัย แล้วใช้

สูตรในการคำนวณหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC) โดยผลการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัยพบว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน และชุดที่ 2 แบบสอบถามบุคลากร ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพ ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบ ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ซึ่งครอบคลุม 3 องค์ประกอบ 15 พฤติกรรม ที่ผ่านความเห็นชอบผู้ทรงคุณวุฒิในข้อที่ 1 ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ไปดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ แล้วบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์
2. ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากฝ่ายวิชาการ หลักสูตรการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
3. ผู้วิจัยดำเนินการโทรศัพท์ติดต่อโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง และเพื่อขอส่งหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และแนบแบบสอบถามของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ไปพร้อมหนังสือนี้ พร้อมแนบซองเปล่า ติดดวงตราไปรษณีย์ จำหน่ายซองถึงผู้วิจัย พร้อมส่งของที่ระลึกด้วย
4. ผู้วิจัยติดตามผลการดำเนินงาน โดยติดต่อผู้ที่รับผิดชอบแต่ละโรงเรียนทางโทรศัพท์ หลังจากส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปแล้ว 10 วัน และบางโรงเรียนผู้วิจัยส่งรับคืนแบบสอบถามด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ขั้นตอนกำหนดองค์ประกอบ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์การแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา
2. ขั้นตอนศึกษาระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ และวิเคราะห์การตอบแบบสอบถามส่วนระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากร โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง
3. ขั้นตอนศึกษาการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากร ใช้สถิติวิเคราะห์ คือการทดสอบค่าที (t-test) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็น แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 15 พฤติกรรมย่อย

องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดพันธกิจของโรงเรียน ประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย 2 พฤติกรรม ได้แก่ (1.1) การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน และ (1.2) การสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน องค์ประกอบที่ 2 การ

จัดการด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย 5 พฤติกรรม ได้แก่ (2.1) การจัดหลักสูตรตามแนวพุทธศาสตร์ (2.2) การประสานงานด้านหลักสูตร (2.3) การสอนและการสื่อสารเนื้อหาสาระตรงตามแนวพุทธศาสตร์ (2.4) การนิเทศและการประเมินการสอนของครูและ (2.5) การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน **องค์ประกอบที่ 3 คุณลักษณะความเป็นผู้นำทางวิชาการและการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน** ประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย 8 พฤติกรรม ได้แก่ (3.1) การพัฒนาและการเสริมสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ (3.2) การบริหารเวลาที่ใช้ในการสอน (3.3) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ (3.4) การดูแลเอาใจครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด (3.5) การจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู (3.6) การเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน (3.7) การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และ (3.8) การจัดให้มีสิ่งที่จะเสริมสภาพการเรียนรู้

2. ผลการศึกษาระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน อยู่ในระดับมากเหมือนกัน เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า

องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดพันธกิจของโรงเรียน พบว่า โดยภาพรวม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบของผู้บริหารโรงเรียน อยู่ในระดับมาก เหมือนกัน เมื่อพิจารณาพฤติกรรมย่อย ทั้ง 2 พฤติกรรม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีความคิดเห็นเหมือนกัน คือ โดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (1.1) การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน รองลงมา (1.2) การสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน พบว่า ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบของผู้บริหารโรงเรียน อยู่ในระดับมาก เหมือนกัน เมื่อพิจารณาพฤติกรรมย่อย ทั้ง 5 พฤติกรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีความคิดเห็นเหมือนกัน คือ โดยรวม อยู่ในระดับมาก

โดยผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (2.1) การจัดหลักสูตรตามแนวพุทธศาสตร์ รองลงมา คือ (2.4) การนิเทศและการประเมินการสอนของครู (2.5) การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (2.2) การประสานงานด้านหลักสูตร และ (2.3) การสอนและการสื่อสารเนื้อหาสาระตรงตามแนวพุทธศาสตร์ ตามลำดับ

ส่วนครูผู้สอน พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (2.2) การประสานงานด้านหลักสูตร รองลงมา คือ (2.1) การจัดหลักสูตรตามแนวพุทธศาสตร์ (2.4) การนิเทศและการประเมินการสอนของครู (2.5) การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน และ (2.3) การสอนและการสื่อสารเนื้อหาสาระตรงตามแนวพุทธศาสตร์ ตามลำดับ

องค์ประกอบที่ 3 คุณลักษณะความเป็นผู้นำทางวิชาการและการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน พบว่า ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบของผู้บริหารโรงเรียน อยู่ในระดับมาก เหมือนกัน เมื่อพิจารณาพฤติกรรมย่อย

ทั้ง 8 พฤติกรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีความคิดเห็นเหมือนกัน คือ โดยรวม อยู่ในระดับมาก

โดยผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (3.7) การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี รองลงมา คือ (3.6) การเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน (3.2) การบริหารเวลาที่ใช้ในการสอน (3.8) การจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ (3.4) การดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด (3.5) การจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู (3.3) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ และ (3.1) การพัฒนาและการเสริมสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ ตามลำดับ

ส่วนครูผู้สอน พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (3.2) การบริหารเวลาที่ใช้ในการสอน รองลงมา คือ (3.8) การจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ (3.6) การเป็นคนอ่อนน้อมถ่อม (3.7) การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (3.4) การดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด (3.1) การพัฒนาและการเสริมสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ (3.5) การจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู และ (3.3) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากร โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน คือค่าเฉลี่ยกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยกลุ่มครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ พบว่า

องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดพันธกิจของโรงเรียน พบว่า โดยรวม ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน คือกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาพฤติกรรมย่อย ทั้ง 2 พฤติกรรม ได้แก่ (1.1) การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน และ (1.2) การสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน คือกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน พบว่า โดยรวม ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน คือค่าเฉลี่ยกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยกลุ่มครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาพฤติกรรมย่อย พบว่า ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มี 3 พฤติกรรม ได้แก่ (2.1) การจัดหลักสูตรตามแนวพุทธศาสตร์ (2.4) การนิเทศและการประเมินการสอนของครู และ (2.5) การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน คือค่าเฉลี่ยกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยกลุ่มครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มี 2 พฤติกรรม ได้แก่ (2.2) การประสานงานด้านหลักสูตร และ (2.3) การสอนและการสื่อสารเนื้อหาสาระตรงตามแนวพุทธศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน คือกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

องค์ประกอบที่ 3 คุณลักษณะความเป็นผู้นำทางวิชาการและการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน พบว่า โดยรวม ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน คือค่าเฉลี่ยกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยกลุ่มครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายพฤติกรรมย่อย พบว่า ทั้ง 8 พฤติกรรม ได้แก่ (3.1) การพัฒนาและการเสริมสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ (3.2) การบริหารเวลาที่ใช้ในการสอน (3.3) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ (3.4) การดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด (3.5) การจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู (3.6) การเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน (3.7) การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และ (3.8) การจัดให้มีสิ่งที่จะเสริมสภาพการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน คือค่าเฉลี่ยกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยกลุ่มครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยในประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และคำถามวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนตามลำดับดังนี้

1. การอภิปรายผลการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) การกำหนดพันธกิจของโรงเรียน 2) การจัดการด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน และ 3) คุณลักษณะความเป็นผู้นำทางวิชาการและการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน ซึ่งผลการศึกษาที่ค้นพบสอดคล้องกับ กรอบความเป็นผู้นำทางวิชาการ (Murphy อ้างถึงใน Models of Instructional Leadership) รูปแบบของภาวะผู้นำทางวิชาการ (Webber อ้างถึงใน Models of Instructional Leadership) พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการ สมาคมผู้นำโรงเรียน มลรัฐในสหรัฐอเมริกา (อ้างถึงใน Hoy & Hoy, 2003) พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษา (Ubben and Hughes, 1992) บทบาทชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพต่อความก้าวหน้าของทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (ริชาร์ด ดูโพร และรีเบ็กคา ดูโพร, 2554) ลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (อ้างถึงใน ธีระ รุญเจริญ, 2557) ขอบข่ายงานที่วิชาการที่ผู้บริหารต้องแสดงภาวะผู้นำทางวิชาการ (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2527) ที่ว่าด้วยองค์ประกอบที่มีความคิดร่วมกันที่กำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยผู้วิจัยสรุปอภิปรายผลในภาพรวมของนักวิชาการที่มีความคิดเห็นในจุดร่วมกัน ที่กล่าวไว้ว่า 1) การกำหนดพันธกิจของโรงเรียน คือผู้นำทางวิชาการต้องร่วมกันกำหนดพันธกิจต่อการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและเกี่ยวข้องทุกส่วนในการกำหนดพันธกิจของโรงเรียน และพัฒนาวิสัยทัศน์และเป้าหมายสำหรับโรงเรียนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) การจัดการด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน คือผู้นำทางวิชาการต้องดูแลจัดตำแหน่งการปฏิบัติการในห้องเรียนให้สอดคล้องกับพันธกิจของโรงเรียน โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ที่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมทั้งจัดหาทรัพยากรและสนับสนุนการใช้การปฏิบัติที่ดีที่สุดทางการเรียนการสอนและรูปแบบ และให้การสนับสนุนการใช้งานข้อมูลในการ

ขับเคลื่อนการเรียนการสอน เพื่อที่ประมวลการจัดประสบการณ์ในการเรียนต่าง ๆ ให้นักเรียนเพื่อให้มีพัฒนาการทางความรู้ ความสามารถ ทักษะ และค่านิยมต่าง ๆ และ 3) คุณลักษณะความเป็นผู้นำทางวิชาการและการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน คือผู้นำทางวิชาการต้องสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการทำงานแก่ครูผู้สอนและที่เอื้อต่อการเรียนการสอนที่ปลอดภัยและเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อให้ครูผู้สอนได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ และผู้เรียนเกิดการพัฒนาประสบการณ์จากเรียนรู้ โดยการสร้างความคาดหวังและมาตรฐานที่ดี การให้แรงจูงใจสำหรับครูและนักเรียน การส่งเสริมอาชีพ ให้โอกาสในการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร

จากผลการวิจัยและข้อมูลสนับสนุนในข้างต้นแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับผู้บริหารโรงเรียนทุกคนพึงมี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการศึกษาทางวิชาการทั้งสองด้านคือทั้งทางธรรมและทางโลกเพราะจะช่วยให้การบริหารโรงเรียนประสบความสำเร็จ เจริญก้าวหน้า และเป็นที่ยอมรับแก่บุคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความศรัทธาและเกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานในโรงเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ตั้งไว้

2. การอภิปรายผลการศึกษาระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน

เมื่อพิจารณาระดับการปฏิบัติจริงตามพฤติกรรมของแต่ละองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งทำให้พบข้อค้นพบประเด็นที่ผู้บริหารโรงเรียนควรตระหนักให้สำคัญในการเพิ่มระดับการปฏิบัติเพื่อที่จะช่วยในการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการ เพราะประเด็นที่ผู้วิจัยนำเสนอพบว่า มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดของแต่ละพฤติกรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดพันธกิจของโรงเรียน คือ (1.1) การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายทางวิชาการของโรงเรียน (1.2) การสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรเปิดเวทีการแสดงความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการบรรจุเป้าหมายกับการตอบสนองต่อความต้องการ และนำผลที่ได้จากการสนทนามาพัฒนาให้เป็นรูปธรรม

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน คือ (2.1) การจัดหลักสูตรตามแนวพุทธศาสตร์ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรเน้นการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ให้เกิดการเรียนรู้ ได้ถาม ทวนถามกันและกันในหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เพื่อเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแตกฉานในหลักธรรม จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ (2.2) การประสานงานด้านหลักสูตร พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการพัฒนาหลักสูตรโดยพิจารณาตามความต้องการขององค์กรต่าง ๆ ทั้งองค์กรศาสนา ธุรกิจ การเมือง และการบริการ เพื่อกระชับความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา (2.3) การสอนและการสื่อสารเนื้อหา

สาระตรงตามแนวพุทธศาสตร์ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการเปิดเวทีหรือกิจกรรมให้ครูผู้สอนและผู้เรียนได้ตรวจสอบคำที่ได้ยินได้ฟังและจำมา เพื่อตรวจสอบด้วยหลักธรรมวินัยที่เป็นคำของพระพุทธเจ้าโดยตรง (2.4) การนิเทศและการประเมินการสอนของครู พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการนำผลการนิเทศและการประเมินผลการสอนของครู มากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน (2.5) การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมการวิจัยและการพัฒนาการวัดประเมินผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลากหลายมิติและวิธี ทั้งเป็นรายบุคคล และรายกลุ่มผู้เรียน

องค์ประกอบที่ 3 คุณลักษณะความเป็นผู้นำทางวิชาการและการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน คือ (3.1) การพัฒนาและการเสริมสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการกำหนดหลักสูตรโดยใช้ผลการวิจัย ความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน คำแนะนำจากกลุ่มนักวิชาการ ความสนใจ ความคาดหวัง และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน (3.2) การบริหารเวลาที่ใช้ในการสอน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานภายใต้การจัดทำตารางที่มีการวางแผนงานไว้อย่างชัดเจนตามความสำคัญหรือเร่งด่วน และให้ความช่วยเหลือเพื่อปรับแนวปฏิบัติให้ตรงและเหมาะสมกับเวลา (3.3) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมและพัฒนาให้ครูปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น โดยการสอนงาน (Coaching) และการศึกษาจาก Best Practice (3.4) การดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ครูผู้สอน บุคลากร และนักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาในการบริหารงานวิชาการ เพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้สึกว่ามีคุณค่าและสำคัญต่องานของโรงเรียน (3.5) การจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการกำหนดนโยบาย และมาตรการดำเนินงานสร้างขวัญกำลังใจ ความมั่นคงในอาชีพ และความก้าวหน้าการทำงานให้แก่บุคลากร (3.6) การเป็นคนที่อ่อนน้อมถ่อมตน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรแสดงความรับผิดชอบ (Accountability) และตระหนักในจุดบกพร่องหรือปัญหาที่มีผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญมาแนะนำ ด้วยใจเปิดกว้าง วิเคราะห์พิจารณาเห็นและเข้าใจปัญหานั้น แล้วนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขและพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานการณ์อย่างทันท่วงที (3.7) การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรดำเนินการแก้ปัญหาด้วยความรอบคอบทันเวลา โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และเมื่อเกิดปัญหาขึ้น พร้อมให้คำปรึกษาที่เหมาะสมเพื่อจะนำไปสู่การแก้ปัญหาให้ดีขึ้น และ (3.8) การจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรให้มีการจัดสร้างฐานข้อมูลของโรงเรียนให้สามารถสนับสนุนการสื่อสารองค์

ความรู้ (Knowledge Management: KM) และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องของวิธีการปฏิบัติงานที่ดี (Best/Good Practices) อย่างเป็นระบบ

3. การอภิปรายผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน พบว่า ตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูผู้สอน มองโดยองค์รวมใหญ่ องค์ประกอบที่มีความแตกต่างกันมากที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 3 คุณลักษณะความเป็นผู้นำทางวิชาการและการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน ซึ่งอาจมีสาเหตุสำคัญมาจากพฤติกรรมของผู้บริหารดังนี้ คือ (1) การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานได้อย่างอิสระต่อผู้บริหาร (2) การมอบอำนาจการตัดสินใจเพื่อให้ปฏิบัติงานได้รวดเร็ว (3) การส่งเสริมและสร้างบรรยากาศให้บุคลากรทำงานเป็นทีม (Teamwork) (4) ส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นการช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน (5) การมอบหมายงานแก่บุคลากรในโรงเรียนเรียนอย่างชัดเจนบนพื้นฐานหลักความรู้ความสามารถและผลงาน (6) แสดงความรับผิดชอบ (Accountability) และตระหนักในจุดบกพร่องหรือปัญหาที่มีผู้อื่นมาแนะนำด้วยใจเปิดกว้าง พิจารณาเห็นและเข้าใจปัญหาแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป (7) การกำหนดอุดมการณ์และวิสัยทัศน์เชิงรุกในการบริหารงานและการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน และ (8) การสอบถามความต้องการของครูและนักเรียนเกี่ยวกับข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่ผู้บริหารต้องตระหนักและให้ความสำคัญในการบริหารงานและการปฏิสัมพันธ์กับบุคลากร เพื่อแสดงออกให้เห็นถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำทางวิชาการและการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน

จากพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องปฏิบัติและให้ความสำคัญในการบริหารงานวิชาการเพิ่มขึ้นในพฤติกรรม คือ การพัฒนาและการเสริมสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ และการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ เนื่องจากมีค่าเฉลี่ย 2 ลำดับสุดท้าย ในองค์ประกอบที่ 3 ซึ่งสรุปได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการที่ต้องมีความชัดเจนและสอดคล้องกับอัตลักษณ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และบรรลุมิติประสงค์ขององค์กรและหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งนี้จะต้องให้ความสำคัญกับบุคลากรหรือครูผู้สอนที่เป็นทรัพยากรทางการบริหารที่สำคัญ รวมถึงผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นบุคคลหลักและสำคัญยิ่งในการนำพาองค์กร ครูผู้สอน และผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย โดยต้องสนับสนุนให้พัฒนาและปฏิบัติงานที่ให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อการปฏิบัติหน้าที่การสอน ในส่วนครูผู้สอนต้องการให้ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและเน้นในพฤติกรรม คือ การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งมีความเห็นตรงกับผู้บริหารโรงเรียน และการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู ที่มีค่าเฉลี่ย 2 ลำดับสุดท้าย ในองค์ประกอบที่ 3 ซึ่งสรุปได้ว่าครูผู้สอนต้องการความมั่นคงปลอดภัยและความก้าวหน้าในอาชีพ ค่าตอบแทน สวัสดิการ หรือโอกาสการพัฒนาทางวิชาชีพที่เหมาะสมและเป็นธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรการศึกษาอื่น ๆ ในระดับเดียวกัน ซึ่ง

ผู้บริหาร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาเถรสมาคม จะต้องเร่งมุ่งเน้นกำหนดนโยบายและมาตรการที่เป็นรูปธรรมในการสร้างความมั่นคงแก่บุคลากร

ทั้งนี้ในองค์ประกอบที่ 2 การจัดการด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน พบว่า มี 3 พฤติกรรม ที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นที่แตกต่างต่างกัน ได้แก่ (2.1) การจัดหลักสูตรตามแนวพุทธศาสตร์ (2.4) การนิเทศและการประเมินการสอนของครู และ (2.5) การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน ซึ่งอาจมีสาเหตุสำคัญมาจากพฤติกรรมของผู้บริหารดังนี้ คือ (1) การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเห็นความสำคัญในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจนเกิดความคล่องแคล่วแม่นยำ สามารถที่เชื่อมโยงและประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านั้นกับหลักวิชาการทางโลกและสอดคล้องกับความเป็นจริงที่หลากหลาย (2) การให้ผลย้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนครู เพื่อพัฒนาคุณภาพกระบวนการจัดการเรียนรู้ และช่วยส่งเสริมความมั่นใจ และ (3) การส่งเสริมการใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แล้วนำผลจากการวัดและประเมินผลไปใช้ในการกำหนดเป้าหมายโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาเถรสมาคม และผู้บริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรนำองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไปสู่การพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน โดยมีการร่วมกันประชุมสัมมนา สร้างความตระหนัก และให้ความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งเทคนิค แนวทาง และวิธีการที่ชัดเจนและหลากหลายเกี่ยวกับองค์ประกอบ และการนำไปใช้แก่คณะผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนำไปวางแผนปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน พร้อมมีการติดตามผล ปรับปรุง พัฒนาระบบการนำไปใช้เป็นระยะ และมีผลการปฏิบัติในระดับที่สูงขึ้น เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางเพื่อการพัฒนา ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดพันธกิจของโรงเรียน คือ (1.1) การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน จัดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน เช่น ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน ชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ วัด และองค์กรต่าง ๆ เป็นต้น เข้ามามีส่วนร่วมหรือบทบาทในกระบวนการ (1.2) การสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน เปิดเวทีฟังการแสดงความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต่อการบรรลุเป้าหมายที่วางไว้กับการตอบสนองต่อความต้องการ แล้วนำผลที่ได้จากการสนทนาสู่กระบวนการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม **องค์ประกอบที่ 2 การจัดการด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน** คือ (2.1) การจัดหลักสูตรตามแนวพุทธศาสตร์ มุ่งเน้นจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เกิดการเล่าเรียน สอบถาม สร้างความเข้าใจในหลักพุทธธรรมที่ถูกต้องตรงกัน (2.2) การประสานงานด้านหลักสูตร พัฒนาหลักสูตรโดยพิจารณาตามความต้องการขององค์กรต่าง ๆ ทั้งองค์กรศาสนา ธุรกิจ การเมือง และการบริการ เพื่อกระชับความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายระดับมทพยากรเพื่อการศึกษา (2.3) การสอนและการสื่อสารเนื้อหาสาระตรงตามแนวพุทธศาสตร์ เปิดเวทีหรือจัดกิจกรรมให้ครูผู้สอนและผู้เรียน ได้ตรวจสอบคำที่ได้ยินได้ฟังและจำมา เพื่อตรวจสอบด้วยหลักธรรมวินัยที่เป็นคำของพระพุทธเจ้าโดยตรง

(2.4) การนิเทศและการประเมินการสอนของครู นำผลการนิเทศและการประเมินการสอนของครูผู้สอน มา กำหนดและวางแผนงานในการพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน และ (2.5) การตรวจสอบความก้าวหน้าของ นักเรียน ส่งเสริมการวิจัยและการพัฒนาการวัดประเมินผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่หลากหลายและวิธี ทั้ง เป็นรายบุคคล และรายกลุ่มผู้เรียน **องค์ประกอบที่ 3 คุณลักษณะความเป็นผู้นำทางวิชาการและการ ส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน** คือ (3.1) การพัฒนาและการเสริมสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ ใช้ผลการวิจัย ความเชี่ยวชาญของครู คำแนะนำของกลุ่มนักวิชาการ ความสนใจ ความคาดหวัง และความ ต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดหลักสูตร (3.2) การบริหารเวลาที่ใช้ในการสอน เป็นผู้นำในการปฏิบัติงานภายใต้การจัดทำปฏิทินตารางที่ร่วมกันวางแผนไว้อย่างชัดเจน และให้ความ ช่วยเหลือเพื่อปรับแนวปฏิบัติให้ตรง (3.3) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ ส่งเสริมและพัฒนาให้ครู ปฏิบัติงานการสอนได้ดีขึ้น โดยการสอนงาน (Coaching) และการศึกษาจาก Best Practice (3.4) การดูแล เอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด เปิดโอกาสและรับฟังครูผู้สอน บุคลากรและนักเรียนเรียนแสดงความ คิดเห็นหรือเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหาร (3.5) การจัดให้มีสิ่งจูงใจ กำหนดนโยบาย และสร้าง มาตรการด้านขวัญกำลังใจ ความมั่นคงในอาชีพ และความก้าวหน้าในการทำงานแก่ครูผู้สอน (3.6) การเป็น คนอ่อนน้อมถ่อมตน แสดงความรับผิดชอบ (Accountability) โดยตระหนักในจุดบกพร่องและปัญหาที่มีผู้รู้ แนะนำโดยใจเปิดกว้าง นำมาวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ (3.7) การ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบและทันเวลา โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ พร้อมให้คำปรึกษาที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ดี และ (3.8) การจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ สร้างฐานข้อมูลของโรงเรียนให้สามารถสนับสนุนการสื่อสารองค์ความรู้ (Knowledge Management: KM) และจัดแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา ในแต่ละองค์ประกอบ

เนื่องจากองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาจากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ในการพัฒนา ด้านการบริหารงานวิชาการ ดังนั้นควรมีการนำองค์ประกอบไปวิเคราะห์เพื่อพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน ใน การกำหนดแนวทางการพัฒนาแต่ละองค์ประกอบอีกครั้ง เพื่อเป็นการสนับสนุนองค์ประกอบภาวะผู้นำทาง วิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้มีความน่าเชื่อถือและยอมรับมากขึ้น

2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างและพัฒนาภาคีเครือข่ายทางการศึกษาของโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การประสานงานด้านหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนพัฒนาหลักสูตร โดยพิจารณาตามความต้องการขององค์กรต่าง ๆ เพื่อกระชับความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายระดมทรัพยากร ทางการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ 3.96 ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยส่งผลต่อการกำหนดเป้าหมายของ

โรงเรียน ที่ผู้บริหารโรงเรียนมีการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายทางวิชาการของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ 4.04 และส่งผลต่อการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน ที่ผู้บริหารโรงเรียนเปิดเวทีฟังการแสดงความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบรรลุเป้าหมายกับการสนองต่อความต้องการ และนำผลที่ได้จากการสนทนามาพัฒนาให้เป็นรูปธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ 3.81 เพราะหากผู้บริหารโรงเรียนมีสร้างภาคีเครือข่ายทางการศึกษาโดยเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษา จะเป็นผลทำให้เกิดความหลากหลายทางด้านแนวคิดในการบริหารงานและความหลากหลายในแนวทางการแก้ไขปัญหาทางการศึกษา

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา. (2514) *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 21: พระสุตตันตปิฎก เล่ม 13 อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ, เลขาธิการสภาการศึกษา. (2555). *แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552-2559): ฉบับสรุป* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2557). *เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง ผู้นำการศึกษากับการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี, สำนักงาน. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกฤษฎามนตรี.
- คณะสงฆ์คณะธรรมยุต มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2546). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ภาค 2. นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย*.
- ธีระ รุญเจริญ. (2557). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา ยุคปฏิรูปการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปรอบ 2 และประเมินภายนอกรอบ 3* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.
- พระคึกฤทธิ์ โสตถิผโล. (2555). *ปฐมธรรม*. ปทุมธานี: มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2553). *ศาสนธรรม ธรรมะ คือธรรมชาติ*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.
- พระไพศาล วิสาโล. (2555). *พุทธศาสนาในทศวรรษหน้า*. สืบค้นจาก <http://www.visalo.org/article/budNextDecade.htm>
- พระมหาธรรมาบุญ จิริชีโว. (2556). *การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย)*. หนองคาย: โรงเรียนวัดพระธาตุวิทยา.
- พระราชวรมนิ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2529). *การศึกษาของสงฆ์ ปัญหาที่รอทางออก*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลดคิมทอง.

พุทธทาส อินทปญโญ และกองตำราคณะธรรมทาน. (2554). *ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ภาษาไทย) เล่มที่ 22 สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกกนิบาตหน้าที่ 257 ข้อที่ 156*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ริชาร์ด ดูโพร และ รีเบ็กกา ดูโพร. (2554). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills: Rethinking How Students Learn)* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ใน Bellanca, James และ Brandt, Ron (บรรณาธิการ). (วราพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และ อธิป จิตต์ฤกษ์, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: openworlds.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2555, 2556). *รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพระพุทธศาสนา (B-NET) (ม.3 และ ม.6) ปีการศึกษา 2555 – 2556*. สืบค้นจาก <http://www.niets.or.th/BNET/AnnouncementWeb/Notice/FrBasicStat.aspx>

สนามหลวงแผนกธรรม. (2557). *สถิติการสอบธรรมสนามหลวง ของสนามหลวงแผนกธรรม ปีการศึกษา 2556*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สนามหลวงแผนกบาลี. (2555). *เรื่องการสอบบาลี ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2555*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กองพุทธศาสนศึกษา. (2552). *แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการการพัฒนาการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (2553 - 2562)*. นครปฐม: กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2527). *หลักบริหารการศึกษาทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: องค์กรศิลปการพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

Hallinger, P. & Murphy J. (1985). Assessing the instructional leadership behavior of principals. *Elementary School Journal*, 86(2), 217-248.

Hoy, A. W. & Hoy, W. K. (2003). *Instructional leadership : A learning-centered guide*. Boston: Allyn and Bacon.

“Models of Instructional Leadership.”. (n.d.) Retrieved from http://www.vodppl.upm.edu.my/uploads/docs/edu5811_1307161180.ppt

Ubben, G. C. & Hughes, L. W.. (1992). *The principal: Creative leadership for effective schools*. (2nd ed.). London: Allyn and Bacon.